

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

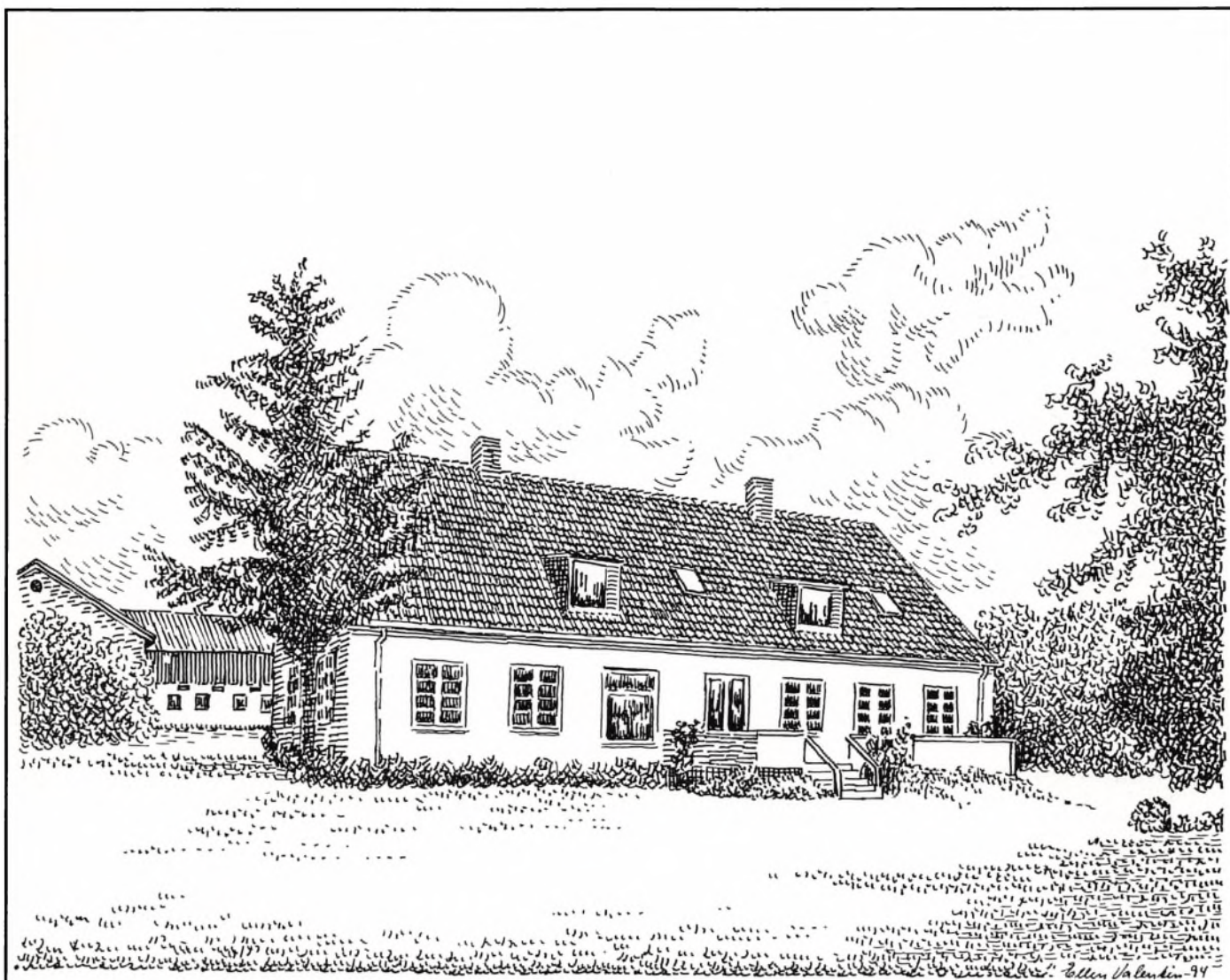
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Genvind dispositionsfriheden	side 3
Andelsbevægelsens mand	side 4
Rønnehavegård på Lolland	side 6
Træk fra sønderjyske forhold	side 8
Nyt fra kredsene	side 12
Høstrup Østergård ved Karup å	side 14
Okser på vandring	side 16

Tidsskrift for
 Dansk Slægtsgaardsforening
 August - September 1994
 Nr. 311 - 52. årgang

*Rønnehavegård i Pårup, Østofte sogn ved Maribo er slægtsgården i ottende generation.
 Tegning: Ellen Valentin.*

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Bjerggårdsvænget 9, 2840 Holte,
tlf. 42 80 25 37. Træffes bedst tirsdag og efter kl. 17.
Postgiro nr. 8 08 31 42

Ejendomsrådgiver:

Anders Frederiksen, Søndertoften 17, 9500 Hobro,
tlf. 98 51 10 25. Telefax 98 51 16 16

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Gårdejer Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf. 64 85 11 74

Næstformand:

Gårdejer Peder Møller Frifelt,
»Lindegård«, Tyndkærvej 7,
6823 Ansager, tlf. 75 24 30 87
(Formand: Bladudvalget)

Gårdejer Vagn Mathiasen,
»Solgaard«, Toeltvej 4, Langerød,
3480 Fredensborg, tlf. 42 19 38 37
(Formand: Nordsjællandskreds)

(Ovennævnte tre udgør
hovedbestyrelsens
forretningsudvalg).

Gårdejer Poul Ancher Hansen,
»Stensebygaard«, Stensebyvej 23,
3730 Nexø, tlf. 56 48 84 60
(Formand: Bornholms Amt)

Gårdejer, fhv. borgmester
Verner Larsen,
»Åbovej 3«, Herluffille,
4160 Herlufmagle, tlf. 53 75 11 61

Gårdejer Arne Højland,
Bakkedraget 3, 4270 Høng,
tlf. 58 85 28 41
(Formand: Vestsjællands Amt)

Gårdejer Meta Larsen,
Kornagervej 54, 4640 Fakse,
tlf. 56 73 09 20
(Formand: Sjælland-Syd)

Proprietær Jens Peder Skov Jensen,
»Hobygården«, Hobyvej 37,
4983 Dannemare, tlf. 53 94 41 63
(Formand: Lolland-Falster afd.)

Gårdejer Hans Peder Madsen,
»Mariesminde«, Mariesmindevej 99,
5550 Langeskov, tlf. 65 97 23 21
(Formand: Fynskreds)

Gårdejer Elise Jensen,
»Højtoftegård«, Gammelby 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Gårdejer H.C. Clausen,
»Holmbogaard« Langbro 2 A,
Ullerup, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 46 12 86
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Gårdejer Ernst Plagborg,
Plagborgvej 19, 7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Gårdejer Else Christa Bollerup Nielsen,
Skrumtsager Hovedgaard,
Skrumtsagervej 1, Sønder Bork,
6893 Hemmet, tlf. 75 28 00 12

Gårdejer Mads Andersen,
Skårupvej 4, Hanning, 6900 Skjern,
tlf. 97 36 20 74
(Formand: Ringkøbing Amt)

Gårdejer Holger Buch Juul,
Ribevej 13, Ødsted, 7100 Vejle,
tlf. 75 86 50 21
(Formand: Vejle Amt)

Gårdejer Anders Knudsen Pedersen,
»Kjærsgård«, Skadholmsvej 5,
Gjerbøl, 7732 Snedsted,
tlf. 97 93 42 71

Gårdejer Jens Kr. Nielsen,
Tofttegård, Vrouvej 15, Vroue,
7800 Skive, tlf. 97 54 70 31
(Formand: Midjysk kreds)

Gårdejer Henry Slemming,
»Ryttergården«,
Hammelevvej 23, Hammelev,
8500 Grenå, tlf. 86 32 01 99
(Formand: Arkivudvalget
og Århus Amt)

Gårdejer A.C. Winther Hansen,
»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3 b, Grydsted,
9240 Nibe, tlf. 98 35 16 03
(Formand: Udvalget for økonomiske
og landbrugsmæssige sager og
Himmerlandskreds)

Gårdejer Esben Saksager,
»Saksager«, Saksagervej 190,
9760 Vrå, tlf. 98 98 80 16
(Formand: Vendsysselkreds)

Gårdejer Ingrid Houbak,
»Gedemaalsgaard«,
Sakstrupvej 32, Bjergby,
9800 Hjørring, tlf. 98 97 10 33

Formanden skriver

Ved indgangen til august og dermed høstmåned, har vi oplevet den varmeste og tørreste juli måned nogen sinde.

Det giver anledning til panderynker i landbruget, da mange af vore lovende afgrøder er modnet ganske hurtigt, og høstudbyttet derfor nok kommer til at skuffe nogle steder.

Det véd vi meget mere om, når vi har bjærget høsten.

På årsmødet lovede jeg, at jeg senere ville berette om Jens og Anna Jensens Fond, og nu, hvor regnskabet foreligger, skal jeg så kort beskrive, hvad der er passeret.

Regnskabet udviser pr. 28/2-94 en egenkapital på 1.360 mill. kr. Vi har en renteindtægt på kr. 113.000 og omkostninger på ca. 18.000, hvilket giver et overskud på 95.000 kr.

Vi har netop holdt fondsmøde, og her blev bevilget 2 lån a 75.000 kr. på sædvanlige vilkår.

Der blev uddelt 6 rejselegater a 10.000 kr. samt 5 a 5.000 kr.

Bestyrelsens holdning er den, at grundkapitalen skal bevares, og derfor udlåner vi af kapitalen, og uddeler legater af overskuddet.

Vi tror stadig på, at vore rejselegater er med til at skaffe unge landmænd nogle lærerige oplevelser i udlandet, og dermed gøre dem til dygtige landmænd.

Vi har stadig mange ansøgere fra landbrugsskolelever, og uanset at vi kan have sympati for deres situation, har vi ikke midler til at hjælpe dem alle.

Vi håber at de 11 unge mennesker, der nu skal ud for at opleve verden, får glæde af turen. Vi véd jo af erfaring, at vi senere kan læse om deres oplevelser i »Slægtsgården«, og det er et spændende pust udefra.

Herfra skal lyde, et ønske om, at vi får en god august måned med et behageligt høstvejr, og først og fremmest, at vi får en god høst.

Med venlig hilsen
Carl Martin Christensen.

Årsmødet 1995

afholdes onsdag, den 24. maj på Gammel Estrup med aftenfest og overnatning på Hotel Æbeltoft Stand.

Udflugten torsdag, den 25. maj - Kr. Himmelfartsdag bliver på Mols med besøg på Quelstrup og Lyngsbækgård.

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 34 44, lokal 35
(onsdag kl. 11-15), fax 86 48 41 82

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Aage Kirkegaard,
Fløjstrupvej 29, 8900 Randers,
tlf. 86 49 43 03

Gård- og slægtsundersøgelser:
Bo Johansen, Stevnsvej 46,
Bjertby Egede, 4600 Køge,
tlf. 56 26 62 22 efter kl. 18

Else-Margrethe Ransy,
Udbygade 19, 2200 København N,
tlf. 35 37 73 22 kl. 18-21
(fortrinsvis folketællinger)

Redaktion:

Ole G. Nielsen,
Lundforlundvej 8, 4200 Slagelse,
tlf. 53 58 40 16

Nr. 312 udkommer omkring 20. oktober.
Stof til dette nummer skal være hos
redaktøren inden den 20. september.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Korsør Bogtryk ApS
4220 Korsør, tlf. 53 57 79 43

Genvind dispositionsfriheden

Fordrer et frit samfund en bestemt social struktur? Bæres demokratiet af særlige erhverv og personer?

Demokrati er selvstyre. Arbejdets frihed danner fundamentet i et frit samfund. Intet kan sættes i stedet for den personlige dømmekraft. Derfor udgør den private ejendomsret og dispositionsfriheden omdrejningspunktet i enhver seriøs debat om demokrati og personlige rettigheder. Demokrati har intet at tilbyde mennesker, der ønsker magt over andre. Frihed og politik er af samme grund uforenelige størrelser. Hvor meget politik kan et demokratisk samfund tåle, før det ikke længere er demokratisk? Intet spørgsmål kan i vigtighed måle sig med dette. Politik truer selvstyret og den personlige dømmekraft. Politik og stat danner par.

Der eksisterer en dyb sammenhæng mellem politisk aktivisme og totalitære tilstande. Får aktørerne i politik ansvaret for alt, mister borgerne i samme takt ansvaret for alt. Jo mere der besluttes fra oven, des mindre kan der afgøres peronligt. Den individuelle beslutningsmyndighed forsvinder. Selveje og selvstændighed udgør irritationsmomenter for den politiske verden. Politik vil mere politik og stat mere stat. Politik er selvstændighedskulturens hovedfjende.

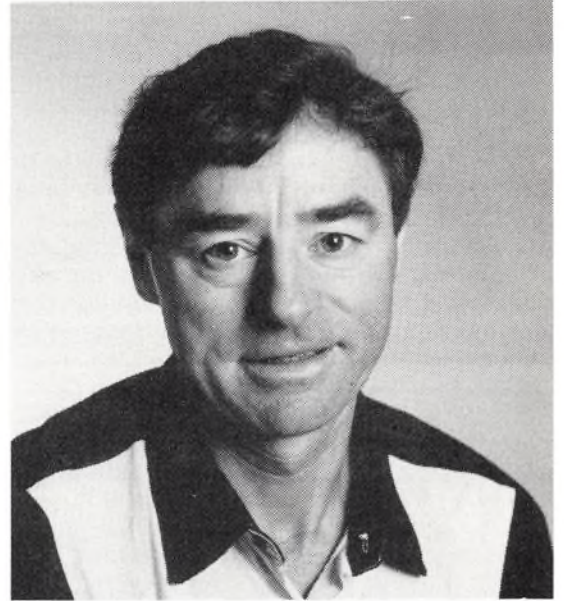
Et frit samfund bæres af bestemte personer og erhverv. Det gør et ufrit samfund også. Frie lande holdes oppe af markedets mænd, ufrie af statens. Demokratiet eksisterer kun der, hvor markedet er stærkere end staten. Markedsentreprenørerne udgør selvstyrets fyrtårne. Producenten, handelsmanden og pengeomsætteren stræber i egeninteressen mod frie tilstande. Politikeren, statsforskeren, organisatoren og kontrollanten arbejder i egeninteressen for et styret samfund. Den offentlige planlægger og forvalter sætter kollektive afgørelser over individuelle.

Overbesat har der aldrig eksisteret stater uden frihed. Overklassen, det vil sige politikens dominanter, savnede den aldrig. Men hvordan får man friheden til at sive nedad i samfundet? Heri består demokratiets problem. Det er let at konstatere, at frie lande i historien har været markedsorienterede lande. Demokratiske udviklingstræk faldt sammen med styrkelsen af privat ejendomsret og dispositionsfriheden. Demokrati er en selvstændighedskultur, hvor der hersker næringsfrihed. Staten tildeles en passiv rolle. Den er først og fremmest restordenens opretholder.

Bondereformerne fra slutningen af 1700-tallet kom således til at spille en formidabel rolle for selvstændighedskulturens udvikling. Mere end noget andet erhverv var landbruget spundet ind i et net af reguleringer og omgivet af kontrollanter. Løsrivelsen fra nådighedens opsyn og de kollektive driftsformer betød en revolution. Næsten til alle tider har bønderne ageret som sutteklud for skiftende herskere. Med bondefrigørelsen var den vanskeligste af alle bomme for et frit samfund hævet.

Selvejet og handlefriheden fremelskede en ansvarsbevidsthed og en arbejdsglæde, et livsmod, som hidtil syntes ukent i jordbruget. Markedsøkonomien ansporede til årvågenhed. En åndelig vækkelse gennemstrømmede landdistrikterne. Både økonomisk og kulturelt skete der store ting.

I Danmark forløb landboreformerne på en usædvanlig vellykket måde. De skabte det bedste i dansk kultur. Familiebruget udgør det sundeste og det mest værdifulde i et samfund. Uden selvejergårde eksisterer demo-

Steen Steensen, Ranum.

Dette blads kronikør er opvokset ved landbruget, men er lektor i historie ved Statsseminariet i Ranum.

Foruden debatindlæg i pressen har Steen Steensen udgivet bøgerne: »Den økologiske krigsførelse«, »Den sociale komedie« og »Snudehistorier«.

I slutningen af september 1994 udkommer »Demokratiets Rødder«, som er et betydeligt værk af Steen Steensen, det er på 560 sider.

kratiet slet ikke. Fri fiskere, dambrugere og håndværksmestre må heller ikke mangle. Uafhængige næringsdrivende af enhver art, butiksindehavere, handlende, fabrikanter, konstituerer selvstyret. Friarbejderen må i sammenhæng ikke glemmes. Men jordbrugeren har altid udgjort den mest afgørende figur. Er bønderne frie, er alle frie. Denne sætning synes uangribelig.

Udbredelsen af selvejet udbredte følelsen af ansvarsbevidsthed. At have sit eget er ensbetydende med at værne om sit eget. Selvejervirksomheder er alle ansvarsbevidste virksomheder. Mærsk, Lego, Løgstør Rør, Danfoss og lignende familieforetagender rutter ikke med pengene. Selvmade-firmaer væerner om navnet, medarbejderne og kunderne. Der gøres ikke vilde investeringer. Projektmageriet får ikke lov til at råde.

Hafnia er bare et eksempel blandt adskillige på, hvordan uansvarligheden breder sig, når virksomhederne er uden personligt ejerskab og uden rod i det selvgjorte arbejde. Lederne kommer fra læreanstalterne. De føler ingen skyld. Firmaerne er et stykke legetøj, en karriereplatform, en malkeko. Læreanstalterne udvikler ikke nogen ansvarsfølelse. Den akademiske ledertype stiler mod glimmer og succes. Virksomheden er et middel. Der leges med forrykte investeringer. Går det galt, satses der på det gyldne håndtryk. At firmaet trækkes ned i sølet, at kunderne svigtes, at mennesker mister store værdier og medarbejderne kastes på porten, lægger intet videre til sagen. Forekommer aftrædelsessummen ikke stor nok, lægger direktørerne måske endog sag mod det firma, som de selv kørte i sæk.

En lignende adfærd ses i politik og i offentlige styrelser. Politik og stat er også regeret af kandidater fra læreanstalterne. Levebrødspolitikeren kender ikke til

skyld. Millioner af opkrævede skatter smides ud af vinduet. Karrierekampen og manglen på selveje ophæver ansvarsfølelsen. Bureaukraten føler ej heller nogen skyld. Kommissæren stirrer på paragrafferne, magten og muligheden for forfremmelse. Ofrene for de bureaukratiske dispositioner omgæres ikke af medfølelse.

Etik er knyttet til selveje og det selvskabte. Produktionsmedarbejdere og næringsdrivende kerer sig om det frembragte. Der udvises ærefrygt for arbejdet og virksomheden. Selvstændighedskulturen udtrykker således det bedste i vort land. Om den skal der værnes.

Bondereformernes kolossale betydning ses let i ovennævnte perspektiv. Intet andet sted råder en sådan ansvarsbevidsthed. Den er en frugt af selvejet og dispositionsfriheden. Særlig på slægtsgårdene eksisterer pietetsfølelsen over for det skabte. Ærbødigheden omfatter tillige slægtens virke, historie og tradition. Beslutninger om gårdens drift og fremtid omgæres med veneration.

Statens mænd vender det døde øre til en sådan tale. Politikere, fagforeningsorganisatorer, bureaukrater, planlæggere og statsforskere besidder ingen etik over for det personligt tilvirkede. Statsmændene tiltrækkes kun af magt.

I dag er selvejerkulturen stærkt truet. Ikke mindst i landbruget løbes selvforvaltningen over ende. Politik og embedsvæsenet besætter den oprindelig politikfri zone om gården. Påbud, regler og forbud fyger fra skrivebordene. Overvågningen forekommer intens. De folkevalgte tramper på ejendomsretten og dispositionsfriheden. Gårdejernes personlige dømmekraft skubbes brutalt til side. Læreanstaltens agenter gør sig klogere på pasning af dyr og marker. Om familiebrugene sværmer en hær af miljøkommissærer og offentlige ridefogeder. Planstyringen fra EF, staten, amtet og kommunen er langt fremme. Handlefriheden udskiftes med handlingsplaner og livsmod med frygt.

At være selvstændig er en livsform. Den kan ikke leve side om side med politisk dirigisme. Hvert gårdbrug har en kommissær hængende på ryggen. Denne kommissær har intet økonomisk ansvar. Han ejer ingen pietetsfølelse. Kommissæren kender ikke til skyld.

Miljøpolitikken udgør den mest kulturødelæggende kraft i nyere tids historie. Løgnen om det forurenede miljø har givet dens opfindere formidable stik på hånden. Miljø foran og alt er tilladt. Den højeste teknik står til de nye herremænds rådighed. Spionsatellitterne er i kredsløb. Den politiske klasse viger ikke tilbage for at alliere sig med fremmede magter. Statens mænd er i vælten. Markedet, det civile samfund, viger.

Den internationale politik- og bureaukratmagt tromler selvejerkulturen flad. Miljøpolitikken kriminaliserer det enkelmandsledede landmandsskab. Familiebrugene og slægtsgårdene står sig ikke under dette massive tryk. Alene i perioden fra 1982 til 1989 forsvandt 30.000 gårde. For året 1992 alene drejede det sig om 2700 gårde. Husmændene er likvideret som klasse. Under den politiske aktivisme får det kulturløse fabrikslandbrug en chance. Alt dette blev igangsat under en såkaldt borgerlig regering.

Hvad må der gøres? Det drejer sig om at genvinde dispositionsfriheden på gårdene. Landbrugslove er ganske vist nødvendige. Der skal lægges en beskyttende ring om familiebrugene. Fri sammenlægningsret og fri etableringsret af fabriksgårde lyder frihedsorienteret, men er det ikke. Derimod må den offentlige magt aldrig blande sig i en gårds daglige drift. Støtteordninger er på samme sæt af det onde. Støtte skaber afhængighed. Velstand er ikke en frugt af subsidier, men en virkning af selvstændighed. Ansvarsbevidstheden og arbejdsglæden kan alene fastholdes, når den individuelle frihed til pasning af mark og stald er ubeskåret. Den person-

lige dømmekraft må genindsættes i sin tabte værdighed. Ejendomsretten og handlefriheden bør aldrig figurere på nogen salgsliste.

Landbrugserhvervet skal med andre ord afpolitiseres. Midt i markedet er gårdene frie. Fribønder beder ikke politikerne om noget. De vender ryggen til politik og embedsvæsen. At være i fred med sit eget tæller som det afgørende. Regulativer skal ikke lempes, men afskaffes; kontrollen ikke mindskes, men afskaffes. Ingen andre veje fører til selvstændighed.

Friheden kan man ikke stemme sig til. De folkevalgte er blevet et demokratisk problem. Den professionelle politiker optræder som statens mand. Organisatorer af bureaukratiske systemer kan ikke anvendes i en frihedskamp. Vejen til frihed går gennem en folkelig vækkelse ude i sognene. Begynd i det nære. Afvis i fællesskab kommissærerne ved porten. De moderne ridefogeder må ikke komme ind på gårdene. Den passive modstand mod skemaer og overvågning er mere effektiv end som så. Ubetinget gælder det om at få kontrolsystemet til at bryde sammen.

Individuelt forøvet lider den civile ulydighed nederlag. Lydighed udgør selve betingelsen for den politiske magts ekspansion. Straffen ved lydighedsnægtelse falder øjeblikkelig. På den anden side fordrer frihedskampen heller ikke nogen større organisation. En ti-femten familier i værnet mod kommissærerne synes til en begyndelse tilstrækkelig. Fra sogn til sogn vil oprøret brede sig.

Glem ikke at oprørsretten er en demokratisk ret! Både den amerikanske og den franske menneskerettighedserklæring understreger vigtigheden af folkets ret til oprør. Kamp må der til, skal livet gro.

Steen Steensen.

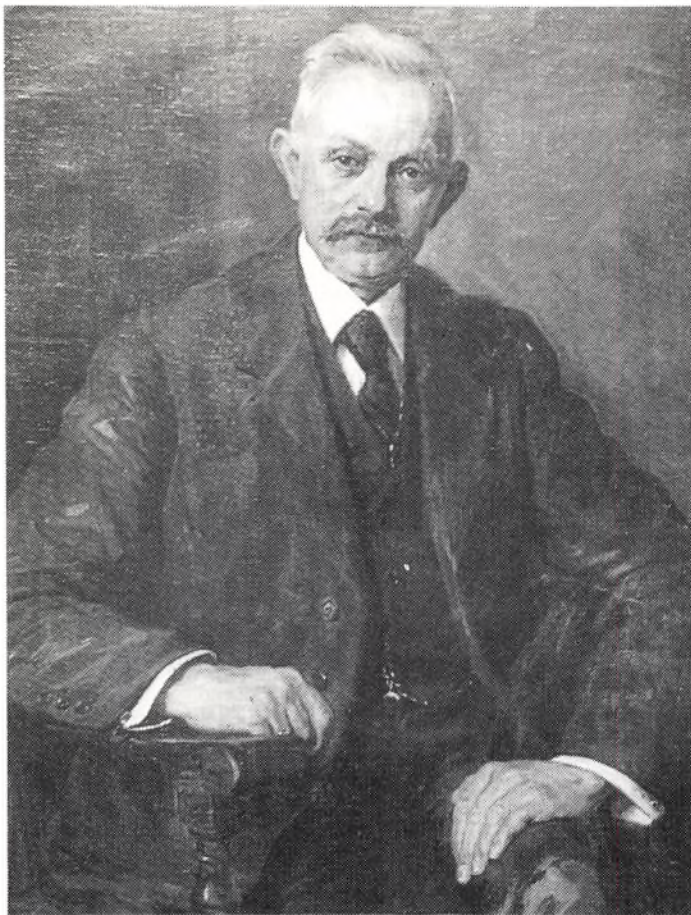
Andelsbevægelsens mand

Universitetslektor Claus Bjørn har udarbejdet en biografi over Anders Nielsen, Svejsstrup Østergård, en af de ledende skikkelser i dansk landbrug omkring århundredskiftet.

Claus Bjørns læseværdige bog fortæller kort om landbrugskandidaten og landmanden, men bredt om organisationsmanden, der var landboforeningsformand, folketingsmand og skaberen af det andelsvæsen, der indtil vor tid, har været en styrke for dansk landbrug.

Claus Bjørn beskriver Anders Nielsen således (side 102):

»Den korte politiske karriere var utvivlsomt en skuffelse, han blev i 1909 vraget som formand i Foreningen af Jyske Landboforeninger, og indenfor andelsbevægelses verden var det markeret, at selv ikke han kunne sætte alt igennem. Men begrænsningerne kan synes beskedne i forhold, hvad han havde fået gennemført på et begrænset spænd af år - oprettelsen af Jysk Andels Foderstofforretning, Danske Mejeriers Smørmærkeforening, lurmærkets sejr og skabelsen af De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation, De danske Mejeriers Fællesindkøb og Maskinfabrik, De danske Mejeriers Andelssmøreksporforening, Dansk Andelscementfabrik. Som redaktør havde han skabt to successer: Anders Niensens Lommebog for Landmænd og Andelsbladet, og som formand for Andelsudvalget var han i

Anders Nielsen, Svejstrup Østergård (1859-1928). Mere end nogen anden var han arkitekten bag ikke blot mejeribrugets, men hele landbrugets organisationsnet, som det blev bygget op i de to første årtier af dette århundrede.

spidsen for en bevægelse, der havde omskabt dansk landbrug og det danske landbosamfund på en menneskealder«.

På side 172 udtrykker forfatteren det så klart:

»Det kan sammenfattes således, at Anders Nielsen var både bygherre, arkitekt og entreprenør ved opførelsen af den organisatoriske bygning, som dansk landbrug siden begyndelsen af dette århundrede har beboet. Forbavsende lidt er ændret siden Anders Niensens tid.«

Claus Bjørns biografi slutter med denne status over Anders Nielsen:

»Men sammenslutningen med økonomiske formål, det var mit element

Anders Nielsen gennemgik i 1907 sit hidtidige livsforløb og de mange forskellige aktiviteter fra de gennem årene 150 lærlinge på Svejstrup Østergård over den udstrakte foredragsvirksomhed til de mange tilbud om opstilling til Folketinget. Han beskrev sit egentlige felt:

»Det der mest har interesseret mig har været de spørgsmål, der kunne forøge landbrugets pekuniære udbytte. Den agrariske jammeriade tog jeg aldrig del i; men sammenslutninger med økonomiske formål, det var mit element. Derfor meldte jeg mig altid, hvor økonomiske fællesopgaver lå for«.

Det var præcist formuleret. Her var den type opgaver, han instinktivt følte var hans. Her havde han ingen ligemænd i som agitator, organisator og forretningsleder blandt sin tids danske landmænd. M.P. Blem var en

samlende skikkelse, Severin Jørgensen havde større visioner om andelsbevægelsens rækkevidde, mens Fr. Møller og Laurits Broberg indenfor mere begrænsede felter var »stærkere« ledere ens Anders Nielsen, men ingen af dem eller nogen anden samtidig i landbrugets verden i tiden fra systemskiftet til udbruddet af 1. verdenskrig spændte over hele feltet, som han gjorde det.

I en lang årrække bekræftede resultaterne hans opfattelse. Derfor greb han magten, satte sine meninger igennem og fejede hensyn og indvendinger til side. Derfor blev han betragtet som magtsyg.

For Anders Nielsen gælder imidlertid, at han ville magten for at bruge den til at fremme landbrugets selvstændighed og økonomiske udbytte. Derfor kan en vurdering af Anders Nielsen afsluttes med nogle vendinger, som historikeren Ole Lange har fundet frem til at karakterisere en anden stor bygmester i det økonomiske liv, C.F. Tietgen, i andet bind af din biografi af denne dansk kapitalismes førstemand. Ordene er Viggo Hørups, der om Tietgen ved en lejlighed skrev, at denne ikke sagde: Flyt dig, der vil jeg sidde, men at Tietgen drastisk antydede: væk fra den plads, den kan du ikke udfylde, det kan jeg!

Hørup sluttede af med at konstatere, at som sagerne lå, så havde Tietgen i det væsentlige ret. På samme vis kan det til afslutning siges, at Anders Nielsen i det væsentlige havde ret, når han som sit særlige element udså sig »sammenslutninger med økonomisk formål«.

En enkel fløj af det bygningskompleks, Anders Nielsen fik opført, faldt sammen i 1925 (Andelsbanken), men bygningens struktur er uforandret og murene står der i 1993, selv om komplekset er stærkt ombygget og udvidet.

Den andelsbevægelse, Anders Nielsen byggede op og formede i tiden op til 1. verdenskrig, er fortsat et vitalt led i dansk landbrug og af afgørende betydning for landmændenes uafhængighed og det »pekuniære udbytte«.

#

Anders Nielsen havde indset at købmændene, der både aftog landmandens produkter og forsynede ham med foderstoffer, kunstgødning m.v., reelt var modparten til landmændene. Da de østjyske købmænd stiftede Korn og Foderstofkompagniet gik Anders Nielsen til modangreb og skabte Jysk Andels Foderstofforretning.

Biografien om Anders Nielsen er værd at læse, fordi vi får en rigtig god beskrivelse af såvel personen Anders Nielsen, som af Andelsbevægelsens udvikling og ikke mindst er det hele sat ind i en landshistorisk sammenhæng.

Bogen har en stor gene, nemlig den manglende korrekturlæsning. Bogen er nærmest hærget af trykfejl. Selv hærdede læsere af »Politiken« vil standse, se sig om, fange tråden og fortsætte læsningen.

Når Anders Nielsen er værd at mindes, er det fordi han vendte sig mod monopolerne og kæmpede for bedre økonomi i landbruget.

Dem, der har haft glæden ved at læse bogen om Anders Nielsen vil rejse spørgsmålet: »Har vi igen brug for en Anders Nielsen, der kan gøre op med vor tids monopoler, og sikre landmændene gode varer og ordentlige priser?«

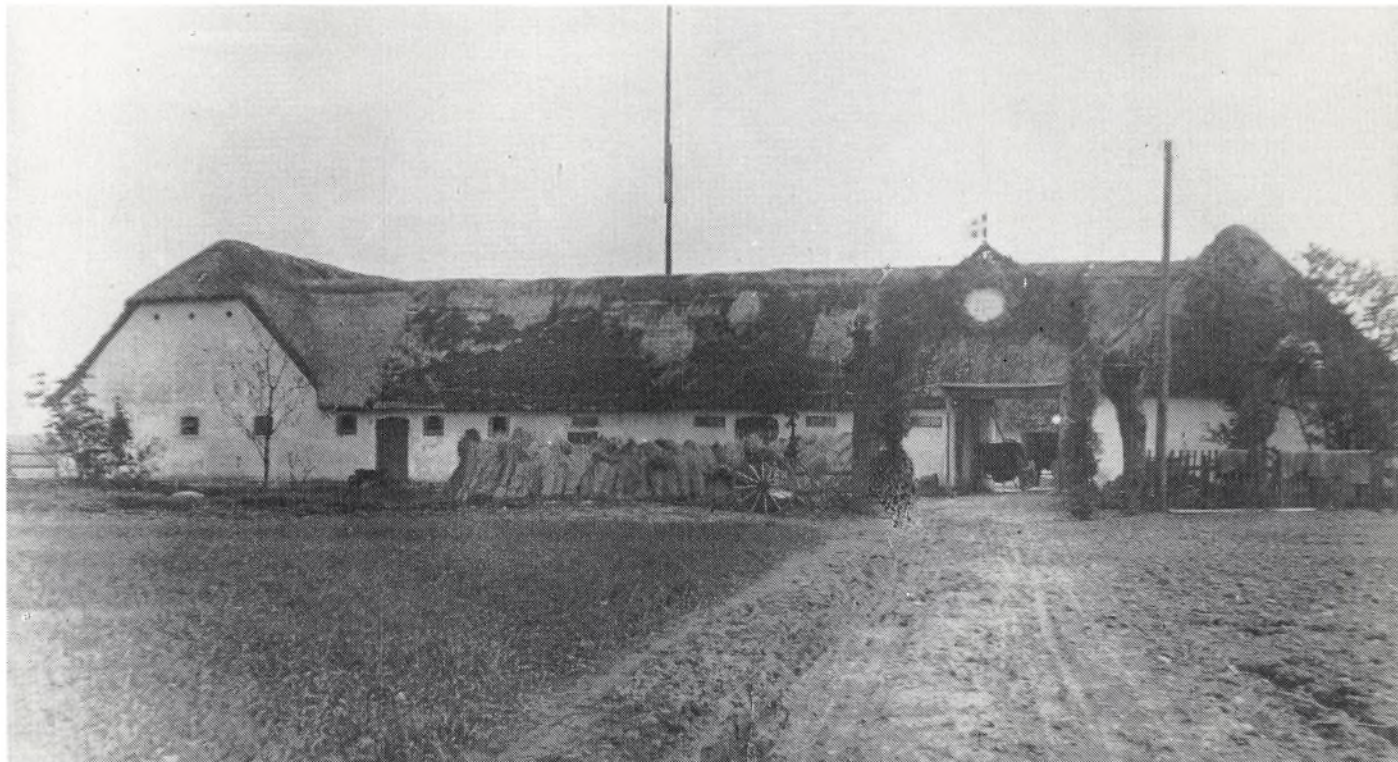
OGN.

Anders Nielsen
Svejstrup Østergård.
En biografi af Claus Bjørn.
Landbohistorisk Selskab 1993.
190 sider, kr. 128,00.

Rønnehavegård

I Matrikel fra 1688, der blev udarbejdet efter opmålingen af al landets dyrkede jord i årene 1682-1684, ses, at hele Østofte sogn havde 137 gårde, 10 huse med jord og 55 huse uden jord.

I landsbyen Pårup var 8 gårde og 5 jordløse huse. Landsbyens hartkort var 56 tdr. med 206 tdr. land dyrket areal. Det var store gårde, og sammenlignes Pårup med nabolandsbyen Nørreballe, så havde denne landsby 8 gårde, men kun med 40 tdr. hartkorn. Dertil kom 4 huse med lidt jord. Nørreballes samlede hartkorn var 41,45 td. hartkorn med 148,7 td. land dyrket areal.

Rønnehavegård 1920. Billedet er taget mens æresporten stod i anledning af Ingeborg og Jens Carl Pedersens bryllup, blev holdt 7. maj 1920.

Østofte sogn blev udskiftet i årene 1804-1815. For Pårups vedkommende afsluttedes udskiftningen i 1813.

Da landsbyen ligger i den ene side, blev det en besværlig løsning for flere af gårdene, bl.a. Rønnehavegård, der lå meget indeklemmt i landsbyen med stor afstand til den største del af marken.

Derfor flyttedes den kort efter lidt ud i lodden, hvor den kom til at ligge bekvemt for driften.

Rønnehavegård har hørt under grevskabet Knuthenborg, hvorfra den blev købt til fri ejendom i 1852.

Den første selvejer hed Jørgen Larsen. Han tilhørte ikke familien, men havde giftet sig med enken på gården, og på den måde »bestyrede« han slægtsgården, indtil næste generationsskifte kunne gennemføres.

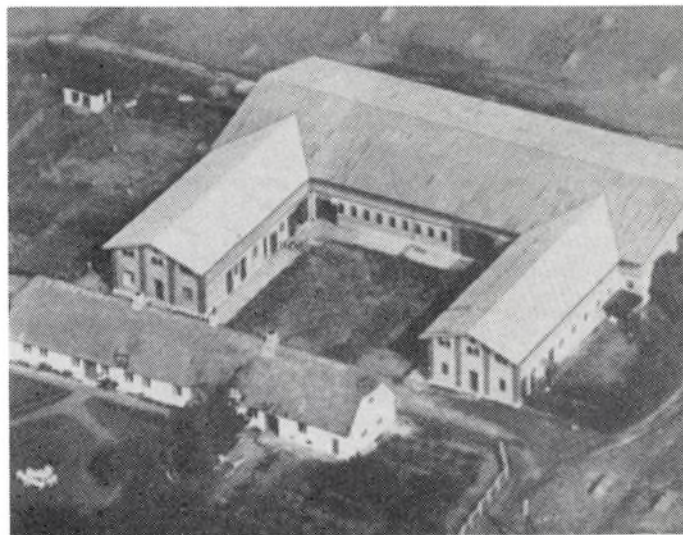
Slægten på Rønnehavegård kan føres tilbage til Jens Jørgensen, hvis søn Jørgen Jensen blev født 25. november 1740,

Jørgen Jensen blev gift med Kirsten Pedersdatter. De fik bl.a. sønnen Jens Jørgensen, der var født 21. september 1783.

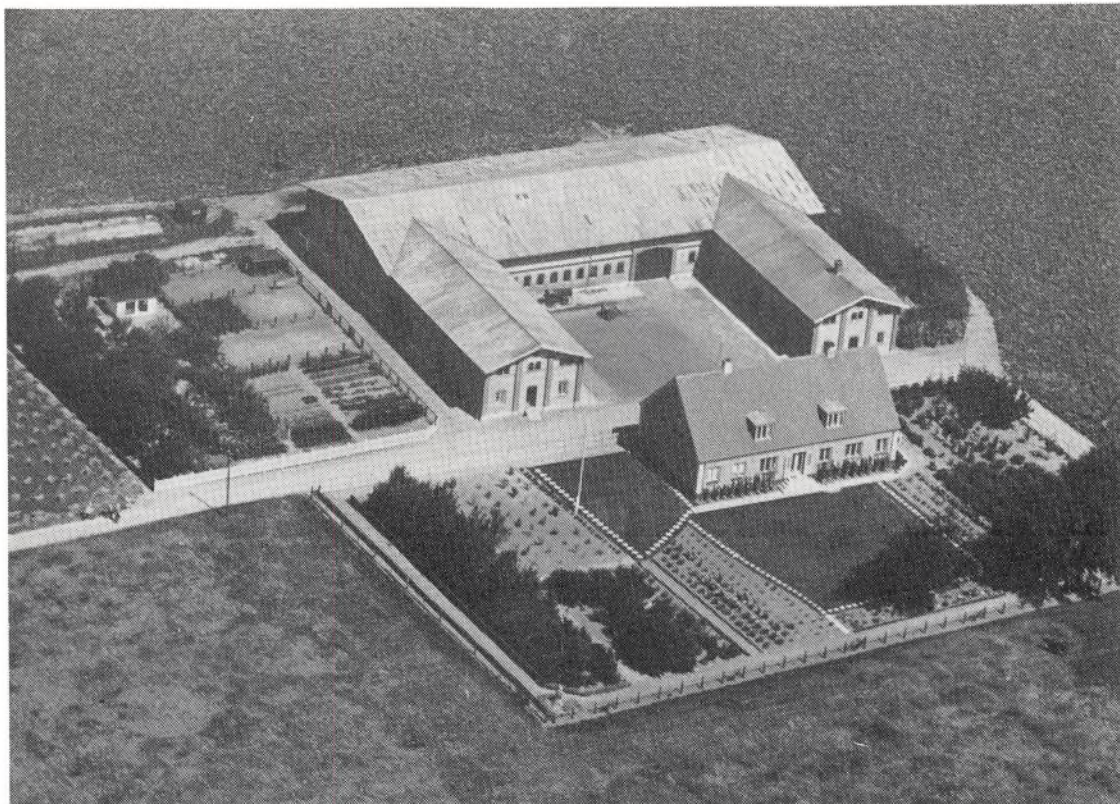
Jørgen Jensen døde i begyndelsen af 1790'erne og enken giftede sig med Lars Jensen, som stod for gården indtil Jens Jørgensen kunne overtage den. Han var blevet gift med Sidsel Eggertsdatter. Han døde 3. oktober 1830 og hun indgik ægteskab med Jørgen Larsen.

I 1866 overtog Eggert Jensen Rønnehavegård. Han var søn af Jens Jørgensen og Sidsel Eggertsdatter. Han var født den 19. januar 1820 og blevet gift med Kirsten Pedersdatter fra Havlykke.

Han døde i 1879, men datteren og svigersønnen havde allerede overtaget gården. Datteren hed Karen Eggert-

Rønnehavegård 1933 kort før det gamle stuehus blev revet ned. De store udlængger blev opført i 1922.

Rønnehavegård kort efter at det nye stuehus er opført i 1935.

sen og hun var blevet gift med Jens Karl Pedersen. Han var født 26. november 1843 i Pårup. Forældrene hed Peder Andersen og Karen Marie Jensdatter. Blandt fadderne ved barnedåben ses Eggert Jensen, Rønnehavegård.

Den ældste søn Jørgen Julius Pedersen blev bestyrer for moderen indtil hun solgte i 1916.

Omkring århundredskiftet beskrives Rønnehavegård: Tilliggendet var knapt 8 tdr. hartkorn, som svarede til 70 tdr. land. Der var 25 malkekøer, 10 stk. ungkreaturer og kalve samt 4 tyre, 5 heste og 2 plage. Der blev årligt solgt 50 fedesvin.

I 1916 overtog den yngste søn Jens Karl Pedersen Rønnehavegård. Han moderniserede gården. Der opførtes tre længer i gule mursten med lisener i røde sten. Længerne havde muret trempel.

I en beskrivelse fra 1930 rummede bygningerne 27 malkekøer, 2 tyre og 15 stk. ungkreaturer. Der var 6 arbejdsheste. Gården havde 12 søer og der leveredes årligt 150 slagterisvin.

Beskrivelsen nævner også 100 høns.

I 1935 blev det gamle stuehus erstattet af det nuværende.

I 1957 overtog sønnen Hans Morten Pedersen driften af Rønnehavegård, som han og hustruen Solveig købte i 1962.

Efter købet ændredes kostalden til løsdriftstald for 35 malkekøer.

Jorden fra en naboejendom blev købt til, så arealet blev på 57,5 ha.

Den 1. januar 1992 overtog Solveig og Hans Morten Pedersens søn Klaus Rønnehavegård.

Han er landmand, og i årene 1984-1991 var han forpagter af Markersdal ved Rødby.

Men Klaus Pedersen havde planlagt overtagelsen af hjemmet, og i 1986 købte han Mariebjerg og i 1989 Skovgård. Begge gårde i Rønnehavegårds nabolag.

Der var aftalt generationsskifte den 1. januar 1992, men inden skiftet blev gennemført døde Hans Morten Pedersen.

I dag har Rønnehavegård 144,5 ha og en besætning på 200 søer. - Dette beskæftiger ejeren og en mand.

Klaus Pedersens »ugifte hustru« Lone Knudsen er sygeplejeassistent og sammen har de børnene Ann Christina og Camilla.

Klaus Pedersen er amtskoordinator for skolekontakten under Landbrugsrådets samfundskontakt.

OGN.

Klaus Pedersen er ottende generation på Rønnehavegård, og her står han sammen med sin »ugifte hustru« Lone Knudsen og den yngste datter Camilla.

Træk fra sønderjyske forhold

af *TORP FRIIS MØLLER*

Da kong Valdemar Sejr i 1237 oprettede hertugdømmet til fordel for sin søn Abel, forblev Sønderjylland under det danske kongerige, men faldt alligevel ud af den danske helhed. Gennem århundrederne forsøgte flere gange at få det helt indlemmet i Danmark igen, men altid blev tiden forpasset, for enten døde den danske konge pludseligt, eller også blev han på et uheldigt tidspunkt tysk gift. Først i 1863 gjorde man det, men nu på et forkert tidspunkt med de skæbnesvangre følger i 1864.

Sprog og love

Navnene Sønderjylland og Slesvig dækker samme område og er lige danske. Mens Slesvig var under dansk lenshøjhed, var Holsten tilknyttet det tyske forbund under den tyske kejser. Derfor havde de to områder oprindeligt både forskelligt sprog og forskellige love. Men da kong Christian den Første i 1460 godkendte en realunion mellem Slesvig og Holsten, fik det fremover de alvorligste følger. At oprulle hele sprog- og lovudvikling i detaljer vil her føre alt for vidt, men nogle enkelte punkter - og særlig omkring lovene skal nævnes. Mens svenskerne brugte biblens moselov, hvor det gjalt øje for øje, tand for tand og liv for liv, udviklede Danmark sine egne love.

Øst for sundet Skånske Lov, Sjællandske Lov for Sjælland og Jyske Lov for Jylland og Fyn. Jyske Lov blev underskrevet af kong Valdemar Sejr kort før sin død i 1241. Denne lov var en god lov, der faktisk aldrig blev helt forældet, og i 1300 tallet blev den endda oversat til plattysk. Men da en lov fra 1241 jo ikke kunne tage højde for et samfunds udvikling, kom man efterhånden i den situation, at i adskillige sager kunne man ikke finde lovgrundlag, og derfor fremkom i 1683 kong Christian den femtes Nye Danske Lov. Men denne lov fik af politiske grunde ingen retsvirkning i Slesvig, bortset fra en kortere tid på Als og Ærø. I Slesvig fortsatte man med Jyske Lov også under prøjserne helt op til 1900 og dele af den endda til 1918.

Her havde man selvfølgelig de samme problemer, men enten fik man her særlesviske love, eller også hentede man retsgrundlag i tyske love, og derfor skal udviklingen herved også rides op. Mens man i Østholsten brugte vendisk ret, havde man i det øvrige Holsten en ikke særlig god lov, som kaldtes Sachsenspiegel.

I det første århundrede efter Kristi fødsel havde de gamle romere udarbejdet et sæt retsregler, som var nedskrevet på 12 stentavler. I år 550 tog den daværende kejser i Konstantinopel, Justinus disse love frem, og på grundlag heraf fremkom han med en moderniseret lov, der kaldtes Romerretten. Denne Romerret kom senere til at danne lovgrundlag for alle retter i Europa med undtagelse af England og de nordiske lande. På grundlag heraf udviklede den tyske kejser Carl den Femte i 1532 en ny halsretslov, som opnævntes efter ham og kaldtes Carolinareten. Denne lov sammen med senere tyske love blev i nogen grad brugt i Slesvig, men fik kun meget lidt indflydelse på danske love. Regeringsbygningen i København, som udstedte alle love både i kongeriget og hertugdømmerne, kaldtes den gang for Kancelliet.

Det første Kancelli oprettedes i 1160 af kong Valdemar den Store, og det udstedte alle love på dansk, men i 1523 oprettede kong Frederik den Første et tysk

*Gårdejer
Torp Friis Møller,
Årslev ved Åbenrå,
er en kender af
Sønderjylland.
Tilmed kan han
fortæller om de
indviklede forhold,
så andre også kan
forstå det.*

Kancelli i samme bygning, og det udstedte nu alle lovene for hertugdømmerne. Af hensyn til det tysktalende Holsten blev disse love udstedt på tysk. Derfor var både embedssprog og retssprog i Slesvig før 1600 på plattysk.

Da Nordtyskland, der indtil reformationen havde talt plattysk, nu efterhånden skiftede til højtysk eller højlandstysk fra Sydtyskland, skiftede man også i Slesvig. Den gamle jyske Lov var så enkel, at enhver kunne forstå den, og både en uddannet herredsfoged og kongelig udnævnt bonde som sandemand kunne dømme efter den. De udefra kommende tyske love var langt mere indviklede og fulde af juristeri samt mere eller mindre hjemmelavede latinske gloser. Det var derfor langt vanskeligere at forstå. Derfor måtte der efterhånden bedre uddannede herredsfogeder til samt amtmanden ofte trådte til som en slags selvbestaltet overdommer.

Derfor fik Slesvig også sin første tysk uddannede advokat kort før 1500, mens universitetet i København først indførte juridisk embedseksamen i 1736, men ved en kongelig forordning var den første prokurator dog udnævnt i 1638. I Slesvig var der yderligere den forskel, at almindelige borgere i regelen dømtes efter Jyske Lov, mens adelen altid dømtes efter tysk lov. Efter 1700 blev alle slesviske dommerembeder besat med tyskuddannede jurister, og herefter forsvandt dansk sprog totalt i tingbøgerne.

I 1713 bortjog kong Frederik den Fjerde de sidste hertuger fra Gottorp, og fra 1720 var han enehersker i Slesvig, og nu havde han mulighed for at indlemme Slesvig i Danmark og ville det også, men adskillige af hans rådgivere rådede ham fra det, og tiden blev forpasset.

Op gennem århundrederne var Slesvig stadig sprogmæssigt og kulturelt under pres syd fra, og der blev intet foretaget fra dansk side til at imødegå det før efter 1850,

og da var det for sent for Sydslesvigs vedkommende. På et meget tidligt tidspunkt kom der kun tyske biskopper i Slesvig stift, og efterhånden blev både kirke- og skolesprog i Sydslesvig tysk. Overklassen var tysktalende over hele Slesvig, men den almindelige borger og bonde holdt forbavsende længe fast ved det danske sprog. I Sydslesvig kom det store sprogskifte fra dansk til tysk i 1. halvdel af 1800 tallet, og da man endelig gjorde modtræk efter krigen i 1850, ville den nye generation ikke mere lære dansk de fleste steder. I Nordslesvig, det nuværende Sønderjylland, gik det anderledes, for her beholdt man både dansk kirke- og skolesprog bortset fra købstæderne, hvor førstepresten i regelen prædikede på tysk.

Når man efter 1920 forlod navnet Nordslesvig til fordel for navnet Sønderjylland skyldtes det, at hvis Nordslesvig navnet var blevet bibeholdt, ville det altid stå som en særlig del af Danmark. Derimod ville Sønderjylland frem over kun være den sydlige del af Jylland. Derimod bibeholder de tysksindede sønderjyder stadig navnet Nordslesvig for netop at fastslå, at det er en del af Slesvig.

Som et lille sidespring skal her nævnes fortidens hekseprocesser. Hekseprocesserne tog sin begyndelse i 1487 i Tyskland efter udgivelsen af en bestemt bog, og her brændtes den sidste heks i 1775. Den første heks brændtes i Danmark i 1540 på Møn, og den sidste i 1693. I Slesvig brændtes første heks i 1543 på Als, og den sidste i 1686 i Angel. Af sager med heksebål i Slesvig kendes 45, men der har sikkert været adskilligt flere. I Slesvig blev der som følge af Carolinaloven brugt mere tortur end i kongeriget, men det afskaffedes ved lov i 1770 af Struense.

Slægtsgårde

I Sønderjylland har slægt og jord helt fra fortiden været nøje forbundet, og det har den været takket være særlesviske arvelove helt op til 1920, da arvelovene blev ændret. Derfor findes der næppe noget område indenfor for landets grænser, hvor så mange slægtsgårde har været i samme slægts eje gennem århundreder, som i Sønderjylland.

Denne rodfæstethed i jord og hjemstavn gav den sønderjyske folkekarakter sit eget præg med en særlig stor kærlighed til hjemstavnen og alt det hjemlige. Fra de gamle slægter var der overleveret så meget åndeligt arvegods i vor folkekarakter, at da de nationale skillelinjer opstod, kunne tysk- og dansksindede sjældent blive helt fremmede over for hinanden, for det var trods alt det fælles blod og den fælles skæbne, der bandt.

Fra gammel tid herskede den opfattelse, at en gård mere tilhørte slægten end den ejer, der i øjeblikket benyttede den, og i Jyske Lov står der, at en bonde ikke kunne afhænde sin gård, uden at han først havde tilbudt frænderne den.

Alligevel var det ikke selve slægten, der ejede en gård, men kun den rette arving, og jorden var udelt hans, så kun tilkøbt jord, inventar og rede penge kunne deles mellem søskende. Til gengæld var det så hans pligt som arvtager at sørge for arveladeren og for sine uforsørgede søskende. Desuden begyndte statsmagten på at interessere sig for arv af jord og gårde, og derfor udstedtes en række love, der skulle forhindre en deling eller udstykning af gårdene samt hindre, at ejerne ikke blev forgældede. Årsagerne hertil var, at bonden den gang jo var eneste skatteyder, og derfor måtte gårdene ikke blive for

små, og lån kunne kun optages med amtmandens samtykke. Oversat fra tysk står der, at gårdene skulle være capabel til at præstere sine ydelser.

Fra gammel tid havde det været sædvane, at når f.eks. en selvejer eller arvefæster døde, så beholdt enken gården. Men når hun giftede sig igen og børn af 2. ægteskab senere overtog gården, var blodslinjen jo brudt, og derfor indførte Enevælden en ny særlesvisk forordning den 14. april 1766, som bestemte arvefølgen og arvemåden. Hvis der, som i førnævnte tilfælde, var børn i 1. ægteskab, kunne enken og hendes mand kun beholde gården indtil rette arving var myndig. Arvefølgen var følgende: ældste søn - næstældste søn o.s.v. derefter ældste datter - næstældste o.s.v. Var der ingen børn, så den ældste broder - næstældste broder o.s.v. Efter dem søskende-børn i samme rækkefølge, og efter dem ascendenter = slægtninge i ret opstigende linje, og efter dem deres børn. Kun når alle muligheder var udtømt, kunne gården sælges.

Nu skulle bygninger, inventar, beslag og udsæd vurderes og danne arvemassen til deling, men denne vurdering skulle ske med billighed, for at gården ikke blev tyngt for hårdt.

Da førstnævnte lov kun gjaldt arvefæstegårde, kom der yderligere en lov 18. juni 1777, som omfattede selvejergårde. Også her står der oversat fra tysk, at gården på ordentlig vis skal forblive udelt. Loven åbner dog her mulighed for, at større gårde kunne deles. Arvingen, der her skulle overtage gården fik forlods halvparten (Anerbenrecht), for at han ved god landboskab kunne eksistere.

De andre arvinger skulle have en broder- eller søsterdel efter billig taxation, men der står ikke i loven, hvor stor andelen skal være, derimod står der temmelig bredt formuleret og svært oversætteligt noget om, at der skal tages skyldig hensyn til arvtagerens økonomiske situation samt gårdens øvrige belastninger, så han fremover vil være i stand til at videreføre gården på betryggende vis, samt at en afgørelse ikke senere kan ændres ved retskrav. I 1920 blev disse arvelove ophævet, og vi fik danske arvelove.

De gamle love stammede fra en tid, hvor det ansås som en selvfølge at statens og slægtens interesser gjaldt frem for den enkeltes individuelle ønsker, men i den nye individualismens og liberalismens tidsalder kunne og skulle de vel heller ikke opretholdes. I stedet for arvelod blev gårdene nu til handelsobjekter, og det samlede landbrug og bondestanden blev taberne. På længere sigt blev vinderen pengemagten, idet bonden hurtigt blev storkapitalens træl. Syd for vor nuværende grænse har man stadig noget, der ligner de gamle arvelove. Her arver man stadig jorden, og der kun meget lidt jord i handelen, og derfor bliver prisen meget høj. For samme jordkvalitet næsten det samme i mark pr. ha., som her i kroner.

Når bønder nord og syd for den nuværende grænse mødes, diskuteres jævnligt om, hvem der har de bedste eller måske hårdeste økonomiske kår. En direkte sammenligning er meget vanskelig af mange grunde. Nord for grænsen mener vi, at de har det lettere, og syd for mener de, at vi har det. Her skal kun nævnes nogle af forskellene. Syd for grænsen får en arvtager som førnævnt gården omtrent ubeskåret, og hvis overdragelsesvilkårene ellers er rimelig for eksempel mellem far og søn, hvor denne stadig har forsørgelsespligt, blander staten sig ikke i handelen, så der kendes ikke skattemæssige problemer. Derfor har man normalt ingen væsentlig lånebehov ved generationsskifter, men kun ved nyin-

vesteringer. Derfor har tysk landbrug i forhold til dansk i almindelighed meget mindre gæld, og desuden langt billigere renter. Derimod er deres muligheder i realkredit nok dårligere, og derudover er veksler vist nok mere brugt, end herhjemme. Arbejds lønninger er svært sammenlignelige, fordi tyskerne her har store offentlige indbetalinger af ansatte. Desuden har de to momssatser, og af dem den laveste for fødemidler. Hjemtaget moms for salg skal ikke afleveres, men til gengæld kan betalt moms ved køb heller ikke fradrages. Dog kan man vist nok ved særlig store nyinvesteringer efter visse regler ansøge om moms fritagelse. Desuden er naturlovene mere restriktive i Tyskland, men derimod er deres afsætningskanaler i landbruget ikke nær så strømlinede, som hos os, og tyske landmænd har jævnlige forespurgt, om det var muligt at blive medlem af danske andelsselskaber.

Skatter og afgifter

De første jordskatter blev indført omkring 1250 af kong Erik Plovpenning, og gennem århundreder var jorden næsten eneste skatteobjekt. Det var vist nok først i slutningen af 1700 tallet, at andre så småt begyndte at betale skat, og på landet var det som regel præsten, mølleren og kromanden. Senere hen betaltes også en lille skat pr. person uanset indkomst og formue, den blev kaldt kopskat eller pr. hoved. På tysk hedder hoved Kopf.

Det bedst beskrevne område er Østerløgum sogn, og her findes oplysninger om de enkelte gårdes skatter helt tilbage til 1609. Mest interessant er dog optegnelser fra 1704, hvor der desuden er optegnet hvert gårds samlede værdi samt dens øjeblikkelige tilstand. Det ses her, at jordskatterne har været meget høje, og den årlige skat har været henimod 30% af jordværdien, mens gennemsnittet har været omkring 10% af en gårds taksationsværdi. Som eks. tages her en 2 ottingsgård fra landsbyen Genner, hvis tilstand kendetegnes som god.

Først skal dog lige oplyses, at der ud over de faste jordskatter var et utal af småskatter og afgifter, som dog ikke var pålignet hver gård, men ofte forskellige fra gård til gård.

Her nævnes kun et par af dem til belysning:

Alte Plicht:

Afløsning af naturalydelse til landsherren.

Dienstgeld (tjenestepenge):

Afløsning af hoveripligt fra før 1600.

Voedegeld:

Antagelig afløsning af en forpligtelse til at tage landsherrens kvæg på stald og fodre dem.

Schweinegeld (svinepenge):

Afløsning af pligt til at levere 1. svin.

Matgeld: (oldenpenge):

Afgift for at lade svinene gå på olden.

Torfgeld (tørvepenge):

Del af amtmandens accidentia (biindtægter)

Heidegeld (hedepenge):

Betaltes af de fleste.

Dammgeld:

Afgift af damme ved nogle gårde.

Vestezensen (fæsterente):

Betaltes af fæstebønder, der skyldte for fæsteindløsningssummen.

Gæsteri:

Afløsning af ydelse i forbindelse med forpligtelse til at huse jagtknægte og deres hunde.

Indkvarteringspenge:

Ekstraordinær krigsskat. I 1704 blev betalt til militærets indkvartering i byen Husum.

Contribution:

Månedsskatten, den ordinære skat.

Desuden indførtes senere i 1736 en Contribution som særlig krigsskat.

Magazinkorn:

En krigsskat fra Store nordiske Krig man glemte at ophæve igen. Var dels i naturalier korn, høg og halm, dels i penge.

Skatteregnskab fra 1704

Alteplicht (gammel pligt)	1 rigsd.	0 Sk.	4½ penning
Dienstgeld (tjenestepenge)	9 "	24 "	
Schweingeld (svinepenge)	2 "		
Voedegeld (foderafløsning)	1 "		
Haueholz (kløvet brænde)		25 "	
Heidegeld (hedepenge)		6 "	
Drag Rogken ?		10 "	
Reth (tagrør eller siv)		6 "	6 "
Pfliicht Hyener (hønsepenge)		4 "	
	14 rigsd.	37 Sk.	10½ penning
Heraf Lagie (Inflationstillæg)	1 "	11 "	
Contribution	15 "		
Ekstra indkvarteringspenge	1 "	42 "	
Amtsomkostninger		42 "	

Ialt skatter 33 rdl. 36 Skill. 10½ penning

Gårdens taksationssum 1704 i rigsdaler:

Bygninger	Besætning og inventar	Jord	Ialt	Skat
100	139	120	360	33 rdl. 36 skl.

Gårdens besætning og udsæd 1704:

4 heste, 2 plage, 7 køer, 13 ungvæg, 13 får, 2 svin, 3 tdr. 4 skæp. boghvede, 4 tdr. rug, 6 sk. byg, 2 tdr. 4 sk. havre.

Østerløgum Sogn

Østerløgum sogn er et stort sogn på godt 7000 ha. Jorden er overvejende sandjord med lidt god jord i den nordlige ende. Tidligere var her store hedearealer, vådområder og moser samt en del skov.

I 1704 var her 88 gårde og kåd, og i 1825 61 gårde og 30 kåd.

Det almindelige sædskifte var:

1: boghvede, 2: rug, 3: rug, 4-7: græs.

Kun i indhegnede tofter og marker i skoven avledes lidt byg og havre. I 1825 avledes der lidt hvede i to af amtets andre sogne.

Samlet udsæd og høst i 1825:

	Udsæd	Høst	Gennemsnit i fold
Rug	543 tdr.	2500 tdr.	3,9
Byg	94 "	426 "	4,5
Havre	392 "	1700 "	4,3
Boghvede	287 "	937 "	3,3
Hør	78 skæpper	260 lispund	

HUSDYRHOLDET

	Heste	Køer	Ungkvæg	Får	Svin
1704	390	427	538	853	ca. 140
1825	331	559	753	784	190
1927	557	1460	2364	241	3968

Desuden kan nævnes, at langt tilbage i tiden fandtes et utal af geder, og præsten Bruun havde selv i 1652 26 geder og bukke.

Man avlede kun få fold i ældre tid, og derudover var høsten stærkt svingende. Det aflæses bedst i opgørelsen af tiende-kornet. Den gang skulle jo hvert 30. neg afleveres til præsten. Tienderegistret er opbevaret fra 1650-56 og fra 1687-91 samt 1720-1730.

Pastor Tode, der var præst fra 1697-1747, regnede med, at en trave gav knap 3 skæpper korn, og hans samlede tiendekorn beløb sig årligt til ca. godt 60 tdr. rug, 5-6 tdr. byg, 20-30 tdr. boghvede.

(Det vides at man i gammel tid eksporterede ikke så lidt boghvede over havnen i Aabenraa). Som eksempel er her medtaget nogle års aflevering af tiendekorn, som viser udsving dels i den samlede høst, men også sorterne imellem.

TIENDEKORN

1650	201 tr. rug	55 tr. byg	52 tr. havre	63 tr. boghvede
1652	61 "	33 "	19 "	32 "
1724	150 "	14 "	44 "	141 "
1725	199 "	20 "	49 "	63 "

Udviklingen i mælk og smør

Det anvendte material hertil er taget fra et andet sønderjysk sogn nemlig Hjordkær sogn, der er på godt 3000 ha. med 2/3 sandjord og 1/3 overgangsjord til meget svær lerjord med en del skov. Driftsmåden var her den samme som førnævnte sogn, og alle havde køer, men ikke ret mange. Om året 1825 kan det nævnes, at det jo var en generation efter udskiftningen og 12 år efter statsbanke-rotten. Efter en forud lang tid med stærk inflation og stærkt stigende velstand, kom omslaget i 1820.

Det var tiden efter Napoleonskrigene, hvor der var efterladt et forarmet Europa uden væsentlig købekraft. Kornpriserne faldt katastrofalt. 100 kg rug havde før kostet 5 rdl. og solgtes nu til 1½, byg fra 3-4 ned til 1, boghvede fra 4 til godt 1 og havre, der før havde kostet 2 rdl., solgtes nu for 28 skilling. En god hest, der før havde kostet 56 rdl, solgtes nu for 17. De animalske produkter var også i ringe pris, men faldt dog knap så meget. Regeringen havde jo ved statsbankerotten indført en fortrins prioritet på alle ejendomme, som skulle forrentes

med 6½%, og renterne forlangtes betalt i sølv, man ville ikke nøjes med papirspenge. Man prøvede yderligere at lade skatterne stige, men det resulterede kun i, at så godt som alle fik voldsomme skatterestancer. Mange gik fallit, og gårdene blev til sidst på det nærmeste værdiløse. Nu kom der pludselig adskillige gårde til salg, og det var noget, man ikke før havde kendt. Under inflationen havde man ikke været så bange for gældsoptagelse, og de fæstegårde, der havde taget lån uden at spørge om lov, gik nu fallit sammen med flere større selvejergårde.

Gårdene raslede ned i pris for til sidst at blive næsten værdiløse. På tvangsauktionerne ville ingen byde på dem, ofte kunne ikke engang omkostningerne dækkes, og staten og andre kreditorer mistede alle deres penge. Derfor var Enevælden meget langmodig med fæstegårdenes skatterestancer, og de fleste, der passede deres gårde nogenlunde rimeligt, fik lov at blive på dem. Et stykke op i 1830'erne rettede tiderne sig til det mere normale.

Hjordkær sogn 1825

Her var dengang 53 gårde, 18 kåd med jord og 3 uden.

Besætning: 153 heste, 290 malkekøer, 365 ungvæg, godt 200 får, 52 svin samt 115 bistader.

Udsæd: 325 tdr. rug, 282 tdr. havre, 54 tdr. byg og 130 tdr. boghvede.

Når bier er talt med skyldes det, at i gamle dage var honning eneste sødemiddel. I 1825 var sukker fra Vestindien kendt, men meget dyrt.

Ydelsen af datidens køer kendes selvfølgelig ikke, men her skal dog gøres et forsøg at regne lidt på det. Fra slutningen af 1700 tallet kendes ydelsen fra en hel del af større sønderjyske gårdes såkaldte hollænderier, og her svinger årsydelseerne mellem godt 30 og omkring 50 kg smør årlig, og da man regnede med, at der gik 20 l mælk til 1 kg smør, har gennemsnits ydelsen næppe været mere end ca. 800 l mælk årlig pr. ko, og de alm. gårdes køer har næppe givet mere. Et rimeligt anslået skøn over sognets mælkeydelse må i 1825 derfor højt regnet anslås til: 290 køer x 800 l. = 232.000 l årligt.

Hvor mange registrerede landejendomme, der er i dag i sognet vides ikke, men når ammekobesætninger trækkes fra, er der i dag tilbage i Hjordkær sogn 19 produktionsbesætninger med malkekøer, og som gennemsnit kan der vel regnes med ca. en årlig ydelse på 6.500 l mælk pr. ko.

Regnestykket ser dermed således ud:

19 besætninger med mindst

1000 køer x 6500 = 6.5 mill. l. mælk.

Gennem de 170 år er hele sognets mælkeydelse således blevet 28 gange større.

Nutidens produktionslandbrug er efterhånden specialiseret, og der kun få tilbage, som har både malkekøer og svin. En del gårde har jorden bortforpagtet og andre ejendomme driver lidt planteavl som pensionister eller på deltid, men rene planteavlbrug, hvor ejeren er fuldtidsbeskæftiget eller har sin overvejende indkomst fra, findes ikke her i sognet. En enkelt større gård har fedekyllingeproduktion og leverer ca. 230.000 fedekyllinger pr. år. Af svineproduktionsbesætninger er der 15 ialt. 3 gårde har udelukkende søer og grise, mens andre har både søer og fedeproduktion, men som helhed indkøbes dog ikke så få grise til sognet. Den samlede produktion af slagtesvin ligger på ca. 35.000, hvoraf de 5.000 produceres på en af ejernes gård nr. 2 i nabosognet. I Hjordkær sogn er således i 1994 ialt 35 såkaldte produktionsgårde.

Nyt fra kredsene

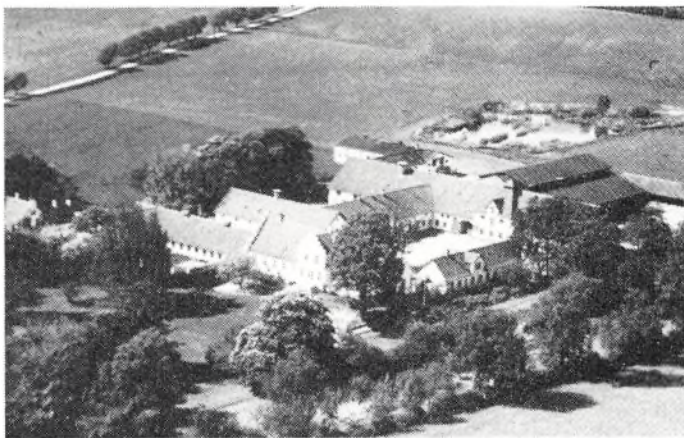
VESTSJÆLLANDSKREDSEN

Sommerudflugten, den 8. juni havde 55 deltagere, som først besøgte Olieraffinaderiet i Kalundborg, hvor vi blev modtaget på Melbygården og fik en grundig gennemgang af virksomheden. Derefter kørte vi i bus rundt på raffinaderiet.

Næste besøg var på godset Egemark, hvor godsejerparret Ingrid og Ove Lohmann Poulsen tog imod. Vi fik først forevist den store, velholdte hovedbygning, som beboes. Så fulgte en tur rundt i avlsbygningerne og til afslutning en tur gennem marken.

Egemark gods har 850 tdr. land landbrugsjord, og der er 430 søer. Af de 11.000 grise, der produceres, fodrer godset selv de 9.000 svin op.

Dagen sluttede i Svinninge. På NVE hørte vi om elforsyningen og ikke mindst om det gamle elværks bygninger af arkitekten Ivar Bentzen. Efter en tur rundt til de fire gamle bygninger sluttede udflugten, og man kunne samles til middag på Restaurant Kærnen.

FYNSKREDSEN

Sommerudflugten den 23. juli havde samlet 80 deltagere, som mødtes på Grubbe Mølle hos Kirsten og Niels Erik Jervelund.

Gården, der ligger ualmindelig smukt mellem Svaninge og Fåborg, har et tilliggende på 61 ha og en anden ejendom på 20 ha. Der er 83 fedekreaturer og produktion af slagtesvin. Som navnet siger, så er der også mølleri. I forlængelse af hovedbygningen er møllehuset, med turbinedrevet mølleri, der stadig bruges. Ved siden af ses en stor hollandsk mølle, som blev flyttet til gården fra Nykøbing Sjælland i 1892. Denne vindmølle er nyistandsat, og om der havde været en vind, så skulle vi

have set vindmøllen male, men trods tørken, var der vand nok til at sætte vandmøllen i funktion.

På Grubbe Mølle har man også bondegårdsferie. De gamle folkeværelser er indrettet til dobbeltværelser, der er toilet og bad samt køkken. De private gæsteværelser lejes også ud, når der er stor søgning.

Efter at have iagttaget miljøet i og omkring møllerne og beundret hjemmet kørte man ad små veje til Korinth Kro, hvor middagen ventede. Køreturen fortsatte ad veje, som ikke stødte ville forsværge eksistensen af, indtil vi nåede Nymøllegård ved Ringe. Her fortalte proprietær Hans L. Aagaard Andersen om gårdens drift og produktion. Med lidt tilforpagtet jord er der 175 ha at pløje, der er 5.300 slagtesvin og lidt skovdrift.

Nybøllegård har haft en meget omskiftelig tilværelse. I dette århundredes første halvdel havde gården et privatmejeri, der lavede osten Danazola, den svarede til vor tids Danablue.

I 1969 købte Hans Peter Aagaard Andersen Nybøllegård, efter at staten havde erhvervet hans slægtsgård Killerupgård ved Odense (Odense Universitet er bygget på jordene). Nybøllegård blev drevet ved bestyrer indtil 1976, da Anny og Hans Peter Aagaard Andersen flyttede fra Killerupgård til Nybøllegård. I 1979 indledtes generationsskiftet, og i dag beboer Kirsten og Hans L. Aagaard Andersen hovedbygningen, men Anny og Hans Peter Aagaard Andersen har indrettet sig i den villa, der var bolig for mejeribestyreren.

Det var to meget smukke og gæstfrie gårde, som arrangørerne havde fundet, og det efter et travlt år for den lokale kreds, hvor man stod for årsmødet.

OGN

SJÆLLAND SYD

Kredsen havde en succesrig halvdagstur den 21. juni, hvor 120 medlemmer havde fundet til Nysø ved Præstø, hos Marianne og Peter Stampe Holst.

Fruen tog imod og i salen blev der serveret sherry, mens vi hørte om godsets historie, og om det gennemgribende istandsættelsesarbejde, som er udført over en årrække.

Nysø gods har været i slægten Stampes eje siden 1800, og i 1809 oprettedes der et stamhus for slægten af godset. Nuværende generation overtog Nysø i 1972.

I hovedbygningen var der dækket to borde, så der virkelig var noget for øjet.

Efter at have beundret hele hovedbygningen, der er et hjem og ikke noget museum, var det tid til en tur i parken, hvor Bertel Thorvaldsens atelier stadig står. Man kunne også nå et kig på avlsgården.

Efter en tur gennem det sydsjællandske landskab kom vi til »Lisbethsminde« i Sjolte, hvor Annelise og Asger Jespersen tog imod.

Gården har været fæste under Gavnø. I 1800-tallets

anden del hed ejeren Jens Olsen. Han var en af de ledende skikkelser i egnens folkelige vækkelse. Det var ham, som fik oprettet friskolen og højskolen. Det var også ham, der fik Grundtvig til at skrive et vers om Sjolte i sangen »Hvad solskin er for det sorte muld«.

Da Lisbeth og Jens Olsen havde sølvbryllup skrev Vartovpræsten C.J. Brandt »Klokken slår, tiden går«, til dagen.

Annelise og Asger Jespersen overtog driften af »Lisbethsminde« i 1957, og købte den i 1969. Det er fruens hjem, idet hendes farfar købte gården af Vilhelm Dinesen, Steffensminde.

Annelise Jespersen er lærer på Vordingborg Husholdningsskole, mens Asger Jespersen driver gårdens 70 ha. OGN.

VEJLE AMT

Sommerudflugten den 8. juni gik til Harrild Hede i det nordvestlige hjørne af Vejle Amt.

Naturen består af skov og hede. Den er storslået.

Skovfoged Hans Jensen viste rundt, og vi fik indblik i moderne skovrejsning og skovdrift.

Aftenen sluttede på Vester Mølle med kaffe til de 60 fremmødte. *Holger B. Juul.*

Velkommen til nye medlemmer:

Gårdejere Aage Kristoffersen
Pilegårdsvej 11,
Skovsø, 4200 Slagelse

Gårdejere Marie og
Kjeld Toftegaard Jensen,
»Enggaarden«,
Kalundborgvej 94,
Jernbjerg, 4200 Slagelse

Fru Anna Nielsen,
»Floragaard«,
Nr. Vedbyvej 11,
4840 Nr. Alslev

Godsejere Ingrid og
Ove Lohmann Poulsen,
»Egemarke«,
Nykøbingvej 57,
4591 Føllenslev

Gårdejere Tove og
Asger Hennecke,
Sønderhavevej 5,
Havnskov, 4700 Næstved

Karin Lund Hansen,
Bernhard Bangs Allé 13²⁴,
2000 Frederiksberg

Paul Sundien,
Faaborgvej 116,
5250 Odense SV

Gårdejere Elly og
Viggo Olsen,
»Montanasminde«,
Kirkevej 5¹,
Rise, 5970 Ærøskøbing

Gårdejere Elinor og
Jørgen Børsen,
Nellerødvej 18,
3200 Helsingør

Gårdejer Henry Christensen,
»Lundedal«, Strøvej 84,
Strø, 3320 Skævinge

Tove og Børge Skyum,
Sølvgranen 18,
8620 Kjellerup

Gårdejere Karin Elisabeth og
Thomas Westenholz,
»Refsnæs«, Refsnæsvej 3,
9293 Kongerslev

Preben Simonsen,
Grynderupvej 28,
Grynderup, 9610 Nørager

Gårdejere Inge Schelde og
Asger Bang Møller Christensen,
»Nørupgaard«, Fynslundvej 59,
6064 Jordrup

Gårdejere Ruth og
Harry Bech Flyger,
Nibevej 484,
Sønderholm, 9240 Nibe

Inge og Hans Chr. Riis,
Brunhøjen 47,
7900 Nykøbing M

Gårdejere Marie og
Egon Jensen, »Stenslund«,
Løkkenevej 466,
9700 Brønderslev

Anita Kimborg,
Holmstruphøjvej 41,
8210 Århus V

Gårdejere Sofie og
Asger Schelde, »Granly«,
Lejrskovvej 77,
Lejrskov, 6044 Jordrup

Hanne og Jørgen Andersen,
Fæsteholt 20,
Vrå, 6044 Jordrup

Magne Juhl,
Rævehøjen 2,
8800 Viborg.

Forum for slægtsforskere

Et medlem, der er meget aktiv slægtsforsker, har spurgt, om der i »Slægtsgården« kan bringes efterlysninger vedrørende slægter, personer o.s.v.

Hertil kunne svares, at der har været bragt efterlysninger vedrørende slægtninge, men det er ikke redaktionens ønske, at gøre bladet til et rent kontaktblad, som »Hvem Forsker Hvad, der udgives af Selskabet for Dansk Genealogi og Personahistorie samt Sammenlutningen af Slægtshistoriske Foreninger.

Men Slægtsgårdsforeningens blad modtager meget gerne artikler med slægts- og lokalhistoriske oplysninger og efterlysninger.

OGN.

»RASMUS JYDE«

Eli A. Petersen, Klintevej 161, 4780 Stege skriver:

Et af de forhold, som alle, der arbejder med slægts- og gårdhistorie, er stødt på, er et fornavn og stedsbetegnelse, som f.eks. Rasmus Jyde, Samsing, Mønbo og Borringholm.

I disse tilfælde kan det være vanskeligt at finde slægtens ældste led.

En vej til løsning af problemet, hvorfra disse »fremmede« er kommet, kan fås ved at undersøge herremændenes besiddelser i andre dele af landet.

Eksempelvis ejede Hans Lindenov herregården Hundslund i Vendsyssel - det nyværende Dronninglund - og dertil hørte 7 gårde og 4 huse på Møn Hans Lindenov solgte sit gods til kronen i 1626. Den ene fæster på Møn hed Rasmus Jyde, han nævnes som fæster i 1926 og fik en søn i 1608. Skulle der være nogle blandt bladets læsere, der kender noget til ham, så er jeg meget interesseret.

Vejviser til Danmarks oldtid ...

Den 26. maj udsendte Gads forlag i samarbejde med Skalks forlag Wormianum Ingrid Falktoft Andersens »Vejviser til Danmarks oldtid«.

Foruden en generel introduktion til den danske oldtid fra næstsidste mellemstid og frem til vikingetiden, er bogen først og fremmest en guide med udførlig beskrivelse af 749 lokaliteter med fortidsminder.

Introduktionen er et fint resumé af Danmarkshistorie, hvor man kan få repeteret og opdateret sin skolelærdom.

Med »Vejviser til Danmarks oldtid« i hånden føres man til de kulturhistoriske seværdigheder, og får tilmed beskrivelser af og historier om de enkelte fortidsminder. Desuden er de seneste forskningsresultater omtalt og der henvises til andre fund af samme slags. Fortællingerne er gode, men det vil blive en barsk opgave, at bese så mange høje, som der omtales.

Vejviseren er en turhåndbog og ikke noget videnskabeligt værk.

- Den er let læselig og overskuelig. - Tak for det!

Har man f.eks. Henning Dehn-Nielsens »356 oldtidsminder på Øerne« og »348 oldtidsminder i Jylland« som Gyldendals forlag udgav i slutningen af 1970'erne, så må den nye guide betegnes som et supplement, for der er mange nyttige oplysninger om lokaliteter i de to gamle bøger, som er forbigået i guiden.

»Vejviser til Danmarks oldtid« er på 379 sider. Den indeholder 14 kortudsnit, 109 farvefotos og en lang række andre illustrationer. - Prisen er 295 kr.

OGN.

Høstrup Østergaard

- fra hedebrug til moderne kvægbrug

Arkivar E. Overby, Slægtsgårdsarkivet har sammen med Rudolf, Martha og Andreas Lund Jensen samlet denne beretning om slægten og gården.

På billedet fra 1906 ses de første træer vest for gården, endnu ikke i mandshøjde. Senere, da der var lidt læ og skærebund, blev der omkring 1925 plantet bøg, efter at hveranden række nåletræer var fældet.

Hvis man tager turen over de smukke hedeegne omkring Kongenshus Mindepark og fortsætter via Resen mod Haderup, forbavses man over mødet med den noget mere frugtbare Karup Adal, en smeltevandsdal fra istiden, der bugter sig fra Karup mod Skive. Det er her, der ligger en moderne kvæggård: »Høstrup Østergaard«, som Ringkøbing og Midtjysk kredse har haft fornøjelsen at besøge i sommer.

Den nuværende ejers slægt har boet på gården i al den tid, den har været kendt som »Høstrup Østergaard«, men selve slægten har sine rødder i Visti-slægten fra »Egebjerggaard«. Visti blev født i Erik af Pommerens regeringstid, og han nævnes i papirer fra 1470. Det vides at sønnen Kristian Vistisen var med i Skipper Klements fejde, og muligvis blev dræbt i 1535, hvor oplysninger om ham holder op. En søn, Visti Christensen er blevet omtalt i dokumenter fra 1544, 1560, 1571 og 1599, og han døde sandsynligvis i 1600.

Næste generation, Ole Vistisen, blev gift med Maren Christensdatter, en selvejerdatter fra Haderis, og han nævnes i forbindelse med »Egebjerggaard« i 1560 og 1613. Han døde 28.3.1621. Hans søn, Visti Olesen overtog »Egebjerggaard« efter faderen og er nævnt i dokumenter fra 1625, 1637 og 1665. Hans søn igen, Peder Vistisen, Faarbæk blev født i 1653 og gift med Kirsten Knudsdatter, født 1659. Det blev deres søn, Knud Pedersen, Hvolbæk der blev stamfader til »Høstrup Østergaard«-slægten, der nu i 7 generationer har levet på gården.

Vedrørende Haderup sogn findes der på Landsarkivet en markbog nr. 930, dateret 1683, hvor ekstrakterne for

de enkelte gårde er bevaret. De er udarbejdet af lokale skrivere på grundlag af opmålingsbøgerne, der nu er forsvundne. For Høstrup angives der at være 3 gårde på tilsammen 211 td. dyrket land. Med tilhørende eng og hede var det samlede areal dog over 1000 td. land. Gårdene havde den gang, hvad der betegnes som et regulært agerskifte, hvor sædskiftet bestod af 1 kærve byg eller/og boghvede, derefter nogle års braklægning, inden man dyrkede to på hinanden følgende kærve rug. Gårdene havde overalt rigeligt med fædrift, målt i antal høveders græsning, der var rigeligt med tørveskær og desuden for det meste høslet på engene langs Karup å.

Knud Pedersen fra Hvolbæk, født 1689 blev gift med datteren fra »Høstrupgaard«, Edel Poulsdatter. Måske brændte »Høstrupgaard« i ægteskabsperioden, for gården blev flyttet 6-800 m mod øst og fik herefter benævnelsen »Høstrup Østergaard«. Deres søn Jens Knudsen, født 26.6.1740 overtog efter faderens død 29.1.1766, »Høstrup Østergaard«. Han blev samme år gift med en datter af en af egnens betydeligste mænd, Mads Schönning. Jens Knudsen deltog ivrigt i arbejdet i lokal-samfundet, hvad protokoller fra den tid tydeligt bevidner.

Når man i dag ser gårdens frugtbare marker, har man svært ved at forestille sig, at der her har været store problemer med sandflugt. I begyndelsen af 1770erne var sandflugten i Haderup meget omfattende og ødelæggende, ja, en overgang var gården stærkt truet med at blive totalt tilsandet. Fra de statslige myndigheder side blev det kundgjort, at det måtte være en fælles opgave, at standse sandflugten. Det blev vedtaget, at bønder helt fra Sevel skulle møde op med hestevogne for at køre

tørveknolde fra Høstrup mose og sprede dem på de tilsandede marker. På »Høstrup Østergaard«s marker føg sandklitterne op i mere end to meters højde, og der blev hentet to læs marehalm-stiklinger fra Holmsland. Der blev sågar udnævnt en klitfoged, der skulle se efter, at de nyplantede arealer ikke blev betrådt af dyr og mennesker. Hvis der opstod ødelæggelser, var de ansvarlige pligtige til at reparere skaderne. Sandflugten kom under kontrol, og der blev plantet fyrretræer på de tilsandede områder.

25.11.1770 blev Jens Knudsens søn, kaldet Knud, døbt i Haderup kirke, hvor han blev båret af Kirsten Schiønning, sandsynligvis mormoderen eller en moster. Han blev trolovet og gift i 1790 med en slægtning, Maren Olesdatter, der var Ole Vistisens datter i Vroue. Der fødtes bl.a. en søn, Jens Knudsen i ægteskabet 20.2.1798, men ellers blev »Høstrup Østergaard«s ny ejer desværre allerede i 1809 enkemand. Enkemandstanden varede dog ikke så længe, idet han allerede godt et halvt år efter giftede sig igen.

Knud Jensen døde i 1836 som aftægtsmand i Høstrup og havde da forlængst overdraget gården til sønnen. Jens Knudsen blev som 28-årig gift med sin næsten jævnaldrende kusine Maren Vistidatter fra Vroue, og hun fødte i 1832 sønnen Søren, der »for svagheds skyld« blev hjemmedøbt. En måned efter dåben blev den publiceret i Haderup kirke.

Jens Knudsen var en af de betydeligste mænd i Haderup sogn. Det vidner bl.a. en gammel dagbog om, hvor der berettes om det første møde i 1842 i det nye sogneforstanderskab. Her valgtes Jens Knudsen sammen med sognefogeden til at tage del i amtsrådsudvalget.

Søren Jensen fandt også sin udkårne i Vroue, Maren Cathrine Jensen og de blev 13.6.1865 viet i Vroue kirke. I 1869 fødtes sønnen Jens Kristian, men ægteskabet kom ikke til at vare særligt længe, idet Søren Jensen døde allerede i 1877. Maren Cathrine giftede sig igen nogle år senere.

Efter at Jens Kristian Jensen havde overtaget »Høstrup Østergaard« giftede han sig med den jævnaldrende Laura Lund, datter af Jens Andreas Lund og Kirsten Marie Holst, Hulbæk, og i ægteskabet fødtes der 4 sønner og 4 døtre. Den eneste nulevende af de otte søskende er Rudolf Lund Jensen, der er medforfatter af artiklen.

Jens Kristian Jensen var meget interesseret i læplantning, hvad han allerede påbegyndte, inden han i 1894 overtog gården. I begyndelsen var træerne mest hvidgran og bjergfy, og på billedet fra 1906 ses de første træer vest for gården, endnu ikke i mandshøjde. Senere, da der var lidt læ og skærebund, blev der omkring 1925 plantet bøg, efter at hveranden række nåletræer var fældet.

Fra gammel tid var der på »Høstrup Østergaard« købmandshandel, og til trods for, at der over indgangen til stuehuset var indmuret en sten med indskriften: »Gud bevare dette hus for tyvehånd og ildebrand«, så gik det alligevel galt, og der udbrød ild i det stærkt besøgte hus, som fuldstændigt nedbrændte.

Takket være en rig slægtning, Laura Jensens farbroder, grosserer Theodor Lund i København, lykkedes det at opføre et stort nyt stuehus, men stenen ønskede Jens Kristian Jensen ikke igen som overligger på forgangsdøren. I stedet blev den foræret til hans gode ven, Jens Gielsbjerg, som lod den indmure i østgavlen af Gielsbjerggaard i Faarbæk. Her havde den heller ikke nogen beskyttende effekt, idet Jens Gielsbjerg og hans kone Andrea, begge blev dræbt ved bøsseskud af en desperat daglejer, der ønskede at voldtage gården tjene-stepige, en begivenhed der blev meget omtalt i dagspressen i 50erne.

En af Laura og Jens Kristian Jensens døtre, Dagny Lund Jensen, havde synske evner. Hun blev uddannet lærerinde og boede i en periode i den ene ende af den gamle, stråttækte skole i No. Nat efter nat kunne hun se fosforlysende skeletter løfte sig op fra sin plads under trappen til hendes indgangsdør, og for hendes ører var der nogen som skreg, formentligt ugler fra den nærliggende kirke. Til sidst kunne hun ikke holde ud at være der længere, og hendes efterfølger, lærer Anders Larsen, har i Hvidovre skoleblad beskrevet, hvordan en ung mediciner senere fandt et velbevaret skelet foran indgangsdøren!

Det blev den næst yngste søn, Kristian Marinus, født 22.7.1904, der kom til at føre gården videre. Tvillingebroder Andreas havde i sit ægteskab med Johanne Nielsen 3 børn, hvoraf den yngste søn, Kris Lund Jensen har haft en usædvanlig karriere. Til trods for at han mistede sin moder 1½ år gammel og sin far, da han var 11 år, lykkedes det ham efter en agronomeksamen at blive ansat i Udenrigsministeriet, og han er i dag ambassadør i Indonesien.

Kristian Marinus Lund Jensen overtog »Høstrup Østergaard« i 1929, og han blev 3.6.1932 gift med Jenny Kristiane Bech Vistisen, der er født 1906 i Hem ved Skive som datter af H. Vistisen og Maren Kathrine Kristensen. I deres ægteskab fødtes der 2 døtre og 3 sønner, hvoraf en søn døde kort før dåben og en datter 1½ år gammel.

De drev gården indtil 1.1.1969, hvor den blev overdraget til de to sønner, Jens Kristian og Andreas Lund Jensen. Inden overtagelsen havde Kristian Marinus dyrket 96 tdr. land hede op i perioden 1958-1966. Endvidere var hestestalden blevet bygget om i 1946, der var opført nyt maskinhus i 1950 og ny kostald i 1953, som der blev bygget til i 1966. I 1966 var hestestalden blevet bygget om til fedesvin, og i 1967 blev der opført et nyt silohus.

De to brødre byggede løsdriftstald til kvier i 1970, ny gastæt silo i 1972, ny løsdriftstald og medhjælperbolig i 1974, og nyt silohus i 1975. I stalden er der nu plads til 166 køer + småkalve. Endvidere forsynedes markerne med vandingsanlæg i 1974, der i 1976 udvidedes til hele arealet.

Gården gik uheldigvis på tvangsauktion i 1982, men blev reddet for slægten af Martha og Andreas Lund Jensen. Sidstnævnte blev født 4.4.1945 og gift i Daugbjerg kirke 21.3.1970 med Martha Sørensen, datter af Johanne Marie Jensine og Emanuel Sørensen, født 5.5.1948 i Engedal Smollerup sogn. Kristian Marinus Lund Jensen døde 28.10.1981 og hans enke levede indtil 15.1.1993, hvor hun døde på Aulum plejehjem.

Der er i de sidste 100 år udskiftet ca. 140 tdr. land. Den første udstykning blev overtaget af et par unge mennesker, der havde tjent på gården, og i 1890 fik Jens Kristian Jensens søster, Kirsten, der var blevet gift med Jacob Kudahl fra Bjørnekjær, en parcel på ca. 60 tdr. land. I 1928 fik Jens Kristian Jensens datter, Jenny, 32 tdr. land ved sit giftemål med Jens Østergaard.

Areal ved overtagelsen 1.1.1969 var 130,5 ha. For at opnå en øget mælkekvota er der i 1990 forpagtet yderligere 30 ha. (114.000 kg mælk), 5 ha (50.000 kg mælk) i 1993 og i år 15 ha (146.000 kg mælk). Ved overtagelsen i 1969 bestod besætningen af 45 køer + opdræt og 25 søer + fedesvin. I dag består besætningen af 178 køer + 235 stk. kvieopdræt. Ydelsen er på 365 kg smørfedt og 300 kg protein.

Andreas Lund Jensen har bygget nyt silohus i 1990.

I Martha og Andreas Lund Jensens ægteskab er der født en søn, Jørgen 27.4.1972 og to døtre, Lene og Anette, 29.4.1975 og 27.3.1978, så gårdens næste generation er forhåbentlig sikret.

E. Oeverby.

Returadresse: Inger M. Hansen, Bjerggårdsvænget 9, 2840 Holte

Okser på vandring ...

Fredag den 8. juli 1994 blev Dansk Landbrugsmuseums Venneforening og personalet på Gl. Estrup inviteret til reception i anledning af udgivelsen af landbohistorikeren, dr. phil. Karl-Erik Frandsens bog: »Okser på vandring. Produktion og eksport af stude fra Danmark i midten af 1600-tallet.«

Initiativtagere var museumsdirektør Annette Hoff og bogforlægger Jesper Laursen, Skipperhoved, og receptionen fandt sted på Dansk Landbrugsmuseum.

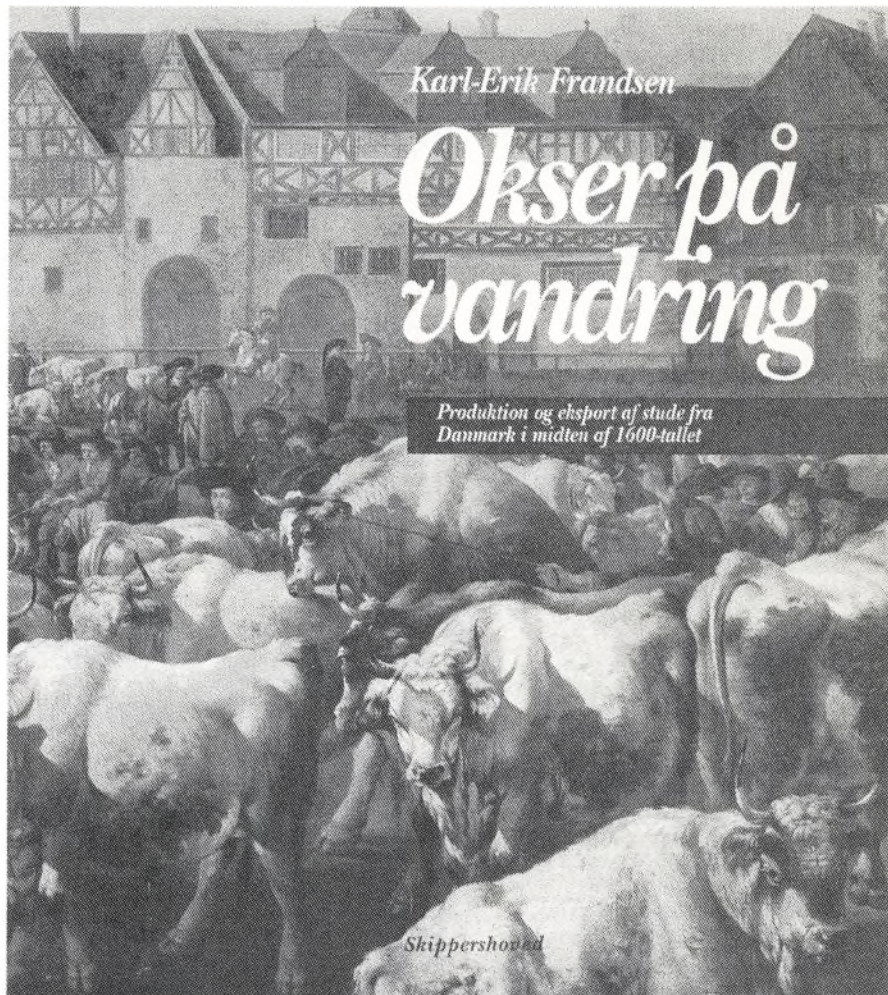
Under velkomsten fortalte Annette Hoff, at Karl-Erik Frandsen havde været hendes vejleder under studierne og Jesper Laursen var en af de få forlæggere, der interesserede sig for landbohistoriske undersøgelser, så udgivelsen af det interessante værk var noget, hun følte var værd at reklamere for.

Derefter fortalte Karl-Erik Frandsen, hvordan bogen var blevet til. Enkelte forskere havde tidligere bearbejdet toldregnskaberne og vist, hvilke muligheder for analyse de indebar. Hvad angik hans egne undersøgelser, så har den moderne EDB-teknik gjort det muligt at overskue langt større mængder af data, end det tidligere var praktiserbart.

Jesper Laursen forærede herefter hver af gæsterne et eksemplar af bogen, der har et nydeligt omslagsbillede efter et maleri af en af 1600-tallets berømteste kunstnere, er trykt ualmindeligt fint af Poul Kristensens grafiske virksomheder, Herning og udgivet med støtte af Statens Humanistiske Forskningsråd og Landsdommer V. Gieses Legat.

I bogen er der først en grundig gennemgang af studehandelens udvikling i Europa. Derefter følger der en interessant beretning om udviklingen i produktionen og handel med okser i Danmark og hertugdømmerne, og tredje afsnit omhandler produktion af okser på danske herregårde. De to følgende afsnit beskæftiger sig med produktion af okser og handel med stude, eksporteret over Assens. De sidste afsnit omhandler eksporten over Ribe og forbi de slesvigske toldsteder.

Bogen er rigeligt forsynet med grafiske kurver og kort, hvad letter forståelsen af tabeller og tal. Den møjsommelige gennemlæsning af de mange arkivpakker har afsløret, at den danske handel med stude allerede i

1600-tallet udgjorde et meget rationelt og veludbygget handelssystem, hvor man på under een måned med ganske få tab kunne føre store mængder af stude fra det østlige Skåne til Elben, hvilket i betragtning af landets daværende infrastruktur var noget af en præstation.

Selvom bogen naturligvis er af stor akademisk værdi, så skriver Karl-Erik Frandsen så enkelt og let forståeligt, at enhver med landbohistorisk interesse kan have stor glæde af at læse den.

Anmelderen giver derfor Annette Hoff ret i, at der var god grund til at fejre udgivelsen af det smukke værk med manér. Det skete da også med rigelig mad - »frokost i det grønne« med oksefilet og sommersalat og drikkevarer plus kransekage og kaffe.

Til slut takkede tidligere minister, Anders Andersen for det fine traktement og boggaven.

E. Overby.